

Miscellaneous

***Националният природонаучен музей при БАН в
първите години на 20 в.
Д-р Херман Гретцер - продължителят на делото на
Леверкюн (1905-1914 г.)***

Златозар Н. Боев*

Национален природонаучен музей при Българската академия на науките

Адрес: 1000 София, бул. „Цар Освободител“ № 1

*Email: boev@nmnhs.com; zlatozarboev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8049-7509>

Резюме. Представени са дейността, проблемите и постиженията на Естествено-историческия музей на Н. В. Царя (днешният Национален природонаучен музей при БАН) в началото на миналия век. През този период завеждащ музейните колекции (практически с функциите на директор) е вторият придворен лекар на цар Фердинанд I - д-р Hermann Graetzer. През 1907 г. той издава първият (и единствен до днес) цялостен каталог на всички колекции в музея. Представен е и произходът на голяма част от новопридобитите колекции (вкл. и с количествени данни) от минерали, фосили, растения и животни. Разгледани са статутът и значението на учредената през 1905 г. Ентомологична станция като един от Царските природонаучни институти. Представени са експозицията и залите при откриването на първата музейна експозиция през 1907 г., както и първите теренни експедиции за проучване на някои почти непознати в природонаучно отношение части от страната и за събиране на колекционни природонаучни материали за музейните сбирки.

Ключови думи: българска наука, естествознание, история на науката, музеология, природонаучни музеи

След смъртта на д-р Paul Leverkühn (1867-1905), през 1905 г. за завеждащ музейните сбирки на неговото място е назначен вторият придворен лекар д-р Hermann Graetzer (ок. 1865 – неизв.). Той ръководи музея в продължение на 8 години (до 1914 г.). За природонаучната му дейност са запазени малко сведения. По преценка на зоолога Иван Буреш (1885-1980), дадена 20 години по-късно, периодът след смъртта на П. Леверкюн е характеризиран като "силен упадък" (с. 3), а за периода 1908-1918 г. споменава, че в музея "...почти нищо не се работеше" (из писмо на Буреш до цар Борис III от 01.08.1924 г.).

Д-р Гретцер, Иван Буреш и препараторът Henrich Julius (1866 - неизв.) завършват започнатото от Леверкюн поддръжане на колекциите в залите. Още през м. декември 1905 г. Гретцер определя Х. Юлиус за завеждащ сбирките от бозайници, а Иван Буреш - за сбирките от насекоми. Новопостъпващите материали той изпраща за

Националният природонаучен музей при БАН...

научна обработка (описание и определяне) в чужбина. Така земноводните са били изпращани за определяне на д-р Willy Wolterstorff (1864-1943) от Германия, рибите - на проф. Grigore Antipa (1867-1944) - директор на Естествено-историческия музей при Университета в Букурещ, коралите - на д-р Ludwig Döderlein (1855-1936) - директор на Естествено-историческия музей в Страсбург, насекомите - на ентомолозите проф. František Klapálek (1863-1919) от Кралския чешки музей в Прага и František Rambousek (1886-1931) от чешкия Институт за изследване на захарното цвекло до гр. Strážnice в Чехия и др.

Сбирките (дарения и сборове) нарастват бързо. От д-р Emil Holub (1847-1902; фиг. 1) са купени колекции от бозайници, птици и растителни хербарни материали от Южна Африка. Растенията впоследствие са определяни от проф. Hans Schinz (1858-1941) от Цюрих и д-р Heinrich Gustav Adolf Engler (1844-1930) от Берлинския ботанически институт. Друга част от хербарните образци е определяна от Анани Явашов (1855-1934). Определянето на нашите колекции от бодлокожи и мещести било възложено на д-р Otto Maas (1867-1943), а на тези от многоножки - на Stjepan Jurinić (1855-1947; фиг. 2). От М. Ананиан била закупена колекция от рога на южноафрикански копитни бозайници, а от унгарския зоолог д-р Adolf Lendl (1862-1943) - ентомологична сбирка в 157 кутии с биогрупи с насекоми от Унгария в тяхната естествена среда и тяхното развитие.

Фиг.1. Emil Holub. Сн.: [Wikipedia](#).

Бързото разрастване на ентомологичните колекции и все по-належащата необходимост от изследването на насекомите-вредители в селското ни стопанство довеждат до учредяването през 1905 г. на Ентомологична станция с основни задачи: всестранно проучване на ентомофауната на България, Тракия и Македония; проучване на биологията на полезните и вредните насекоми и посочване на мерките за борба с тях; съставяне на биологични и систематични колекции от насекомите в

страната. Тридесетина години по-късно в най-пълния си вид Ентомологичната станция имала три отдела: сбирка, инсектариум и лаборатория, завеждани от един уредник и двама асистенти (Буреш, 1938). Станцията прекратила съществуването си през 1938 г. В самото начало за неин отговорник и уредник на насекомните сбирки е определен Иван Буреш, тогава още студент по естествена история в Софийския университет. През 1907 г. А. Гюнтер подарява на музея своята сбирка от 20 големи ентомологични кутии с вредители в горското стопанство. Тези интересни материали са запазили експозиционните си качества и до днес. Основата на Ентомологичната станция обаче е положена с 4000-те добре препарирани насекоми, съставлящи ученическата сбирка на Буреш. Към 1907 г. само колекцията на Иван Буреш от насекоми вече наброявала 18 000 екземпляра (Александрова, 2005)

Фиг. 2. Фиг. 2. Stjepan Jurinić. Сн.: По Петков (1940).

Първоначално, макар и за кратко време, Ентомологичната станция се е помещавала в негово жилище от Иван Буреш на ул. "Аксаков" в центъра на София. В него като студент той съхранявал колекциите си.

Когато Paul Leverkühn се е разболял от тиф и от карантинни съображения не са разрешавали на княза да влиза в сградата на музея, князът нарежда преместването на ентомологичните сбирки в две големи стаи в сградата на входа на Зоологическата градина, за да може да ги посещава. По-късно, след времето на Herman Graetzer, Царската ентомологична станция е преместена в по-голяма сграда, също в комплекса на Царската зоологическата градина (фиг. 3), където Буреш има по-добри възможности да я обзаведе според поставените ѝ задачи. Тази сграда просъществува до 1984 г., когато целият Софийски зоопарк бе преместен от централната градска част на нов терен в кв. „Хладилника“. В Ентомологичната станция са пренесени част от насекомните сбирки (фиг. 4), обзаведен е инсектариум, в който успешно се развъждали някои насекоми, и започва усилена научно-изследователска работа, каквато в онзи момент в музея липсвала.

Разрастването на музейните колекции налага и увеличаване на щата на музея. За поддръжката на сбирките като асистент е назначен Maurice Alléon (фиг. 5), син на граф Amédée Alléon, а по-късно и един секретар Bückel (малкото му име не се чете в архивните записки). Освен тях двамата и препаратора Х. Юлиус, в музея работели и трима прислужника, които се грижели за реда и чистотата на залите.

Фиг. 3. Сградата на Царската Ентомологична станция през 1920-те години. Сн.: Nauka OFFNews.

Фиг. 4. Сбирка от гигантските скакалци *Saga natoliae*, събрани през разглеждания период. Сн.: З. Боев.

За научната обработка на все по-богатите сбирки (главно от насекоми) през 1902 г. в София е бил поканен "най-добрият днес специалист по пеперудите, виенският проф. Dr. Hans Rebel (1861-1940), за да проучи и ревизира тая (от пеперуди - б. а.) сбирка" (Дренски, 1931, с. 20). След ревизирането ѝ тя била подредена в 20 специални железни шкафа, тъй като наброявала 4000 екз. от 1778 вида. През 1891 г. към нея прибавили колеоптерната колекция на А. Алеон от 4016 в., сред които 28 типуси. По тях френският колеоптеролог Léon Fairmaire (1820-1906) направил първите им описания. Пеперудната сбирка на френския лепидоптеролог Pierre Millière (1811-1887) от 9171 екз. от 2821 вида е била подарена на Фердинанд още преди 1891 г.

(Дренски, 1931). Тя обаче се е съхранявала в Кобург и не е била пренесена в София.

Фиг. 5. Maurice Alléon Сн.: [Wikipedia](#).

През 1907 г. 14-те помещения на старото здание били основно ремонтирани и преобразени в музейни експозиционни зали (Вълчев, 1993). В тях Буреш, подпомогнат от препаратора Х. Юлиус, д-р Х. Гретцер подрежда окончателно почти всички експозиционни колекции. Юлиус с вещина се справял с колекциите от птици (фиг. 6) и бозайници, а те били и най-интересни за широката публика. цар Фердинанд I се интересувал особено от морфологичните аномалии при животните. В музея целенасочено се събирали и препарати от такива рядко попадащи индивиди като албиноси (фиг. 7) или монстрозитети (фиг. 8). Самият Юлиус бил добър ловец и отличен препаратор. Сам е доставил и изготвил за музея много нови препарати (Атанасов, 1955), с което и заслугите му са неимоверно големи. Естествено-историческият музей вече бил готов със своите 14 зали и бил открит официално за посещения за публиката през 1907 г. Първоначално той бил отворен за посетители само през летния сезон. "... Най-напред той (музеят - б. а.) има за цел да вдъхне любов към природата... Възхищението води скоро до желанието да се изучи това чудо и ето вкусът към научни изследвания пониква и се развива у младите хора, които често посещават музея от любопитство, но излизат от него жадни за знания. ... Нуждата от музей се чувстваше остро в българската столица. По случай 20-годишнината от коронясването си, той (цар Фердинанд I - б. а.) даде заповед вратите на неговия частен Музей да бъдат отворени за публиката." (Анонимous, 1907).

Ето един отзив за експозицията от онова време: "Това лято за пръв път бе открита за публиката княжеската сбирка по естествена история, която се помещава в една от пристройките на самия дворец. ... Всичко е приготвено и наредено с вкус. ..." (Аноним., 1908). Най-добре били представени две групи - птиците и насекомите. За редица насекоми били показани препаратите на всички фази от развитието им. Колекцията от пеперуди заемала цяла една зала. Христович (1908) изтъква, че в

Националният природонаучен музей при БАН...

подредената експозиция "...са застъпени трите царства на природата. ... Покрай чуждестранните животни личат и множество нашенски. ... Българската фауна е добре представена. ... Отделите по Ботаника, Минералогия и Геология засега са още слабо застъпени, макар че и там има хубави и интересни работи: те се губят сред обширните зали с препарирани птици." ..."

Фиг. 6. Препарат на каролински папагал (*Conuropsis carolinensis*) от експозицията на Националния природонаучен музей. Изчезнал вид. Видът е изчезнал по време на разглеждания в статията период. Сн.: З. Боев.

Фиг. 7. Препарат на чавка албинос (*Corvus monedula*, NMNHS 3838). Птицата е била уловена през разглеждания период и е живяла в Царската зоологическа градина от 05.06.1913 до 10.07.1922 г. Сн.: З. Боев.

Фиг. 8. Препарат на глава на евроазиатска сойка (*Garrulus glandarius*) с монстрозитетен клон. Препаратът е изработен през разглеждания в статията период. Сн.: З. Боев.

Зоологическата експозиция била подредена на систематичен принцип. Изключение правели само по-нисшите безгръбначни животни, чиито препарати в някои случаи били разположени между стъклените с риби, земноводни и влечуги. Освен научните латински имена, на етикетите за посетителите били представени и техните български имена, а също и названията на животните на немски (в някои случаи - на френски) език. По това време някои от животните още нямали свои имена на български език. Част от видовете били назовавани с побългарените им чуждоезикови названия като „мева“ (чайка), „канюк“ (мишелов), „коршун“ (каня) и мн. др. Дори и така, експозицията допринасяла за издигане на просветното равнище на посетителите на музея.

При откриването на първата музейна експозиция през 1907 г. ентомологичната колекция била най-многобройната. Тя била изцяло подредена от студента Буреш и наброявала 18 000 екземпляра, подредени в 2 самостоятелни зали. На 10 март 1907 г. за помощник на Буреш в работата му в Ентомологичната станция е бил назначен Делчо Илчев (1885-1925) на длъжността „уредник“. В едната зала била подредена Алеоновата ентомологична колекция. По стените в тази зала в естествена обстановка в общо 157 ентомологични кутии било представено развитието на 217 вида насекоми от 7 разреда. Тези кутии били купени от д-р Лендъл още в края на миналия век. Насекомите в тях били събирани от него в околностите на Будапеща (Попов, 1991). За запазването на зоологическите сбирки по това време (1908 г.) се използвал нафталин на люспи, доставян от фирмата “Philipp Röder” (според една запазена в архива ... фактура от 07.12.1908 г.), а също и спирт, формалин и стипца. По същото време се правят опити сбирките да се обогатяват с придобиване на различни частни колекции на специалисти от страната и чужбина. За един такъв случай (стоножки и изоподи от колекцията на изтъкнатия немски зоолог Karl Wilhelm Verhoeff (1867-1944) научаваме от писмо от 08.01.1908 г. Самият Паул Леверкюн водел оживена кореспонденция с антикваря от Дрезден, Karl W. Hirsemann (1854-1928), за

закупуване на книги за библиотеката на музея (Лиляна Михайлова, непубл. данни). По това време Буреш работи като лаборант-препаратор в Ентомологичната станция и завежда всички ентомологични сбирки, чийто основа са личните му сборове. В 1908 г. към залата за сбирките и инсектариума на станцията се добавя и трета - за лаборатория, кабинет и библиотека, а през 1916 г. - още две стаи. Почти 7 години (1912-1919) в станцията работи Петър Петков. По-късно (1918-1925) Делчо Илчев, вече с 11-годишен стаж в станцията е назначен за нейн директор. Впоследствие в Ентомологичната станция започват своята научна кариера като зоолози и Пенчо Дренски (1886-1963) през 1923 г., Кръстю Тулешков (1901-1976) през 1927 г. и Нено Атанасов (1903-1996) през 1931 г.

Освен цялостното изследване на българската ентомофауна, станцията целяла да създаде и значими сбирки от българските насекоми. За целта те се попълвали както от страната, така и от съседните балкански държави, но също и чрез покупки и дарения. В 1907 г. била закупена сбирката на немския ентомолог и колекционер Joseph Haberhauer (1818-1902) от 1239 пеперуди и бръмбари от района на Сливен (Попов, 1991). Библиотеката на станцията включвала всички публикации по българската ентомофауна, а колекциите ѝ обединявали главните сбирки на българските ентомолози.

През 1907 г. излиза от печат изискан и пълен каталог (Anonymous, 1907) от 484 страници с описание на експонатите на музея, наброяващи 6145 вида. безгръбначни и 9040 бр. гръбначни животни, 157 биологични групи от насекоми- вредители, 263 вида растения и 899 бр. минерални образци от 150 вида минерали. Само 23 минерални образца от 8 вида обаче произлизали от България (мина "Плакалница", Кюстендилско, тунел 1 в Искърския пролом, Глава Панега и Евксиноград, Витоша, Елисейна, Варна). Само колекцията от птици включвала 8229 препаратата от 1538 вида и е била експонирана в 31 железни шкафа, доставени от дрезденската фирма „August Kühnscherf & Söhne“. Нидологичната (от гнезда) сбирка съдържала 45 експоната, а оологичната (от яйца) - 2210 екземпляра, предимно на птици от европейската орнитофауна. Те били подредени според всепризнатия за времето си "Catalogue of the Birds of the British Museum" (Anonymous, 1907). Според каталога музейният фонд още тогава включвал хиляди препарати на животни (вкл. яйца, ембриони и гнезда), хербарни листове и минерални образци. Сред ентомологичните колекции се откроявала колеоптерната сбирка на А. Алеон. Тя била най-богата и изящно подредена. В отделните колекции чуждоземните и българските видове животни са представени неравномерно. Колекциите от земноводни и влечуги и тези от риби са събрани предимно в България.

През първите две десетилетия на века се провеждат редица групови природонаучни екскурзии за изследване на флората и фауната на страната. От тях в музейните колекции постъпва значителен по обем и многообразие колекционен материал. Районите на такива теренни проучвания са Беломорска Тракия, Македония, Рила, Пирин, Черноморието, Средна гора, Беласица, Кресненското дефиле, Малашевската планина, Славянка и др. Така например само през 1901 г. Александър Дряновски (1879-1967) и д-р Ив. Буреш при екскурзии край с. Кътина (Софийско) събират от плиоценските наслаги добра серия от фосилни растения, с което поставят началото на палеоботаническата сбирка на музея. По това време се провеждат и първите научни експедиции до крайбрежията на Балканския полуостров за събиране на материали - Далмация, Албания, Гърция, Турция и до Средна Европа. Значението и популярността на музея сред обществеността нарастват. С богатството на сбирките

си и подредената с вкус и вещина изложба, той прави хубаво впечатление. Преди всичко Естествено-историческият музей на Царя имал за цел да вдъхне обич към българската природа, а едновременно с това и интерес към нейното опознаване и изучаване в полза на обществото. Научните сбирки във фондовете се съхранявали в специалните дървени и метални шкафове с плътно затварящи се чекмеджета. Тези сбирки служели за научните изследвания на българската фауна и флора.

Постъпления в музея идвали и от сборовете на чуждестранни специалисти, посетили и работили в страната. Така от екскурзиите през 1891 г. на проф. д-р Auguste-Henri Forel (1848-1931) у нас, в музея постъпват материали (мравки от 54 вида, 3 от които нови за науката) от София, Рилски манастир, Дупница, Пазарджик, Пловдив, Асеновград Сливен, Айтос, южното ни Черноморие и др. Две от новоописаните мравки получили български имена - *Formica bulgarica* и *Formica stambolovica* (Марков, 1938).

Още през този период, както и до днес, нашият музей е най-големият на Балканския полуостров. Поради големия интерес към експозицията му, той се отваря за посещение от гражданството няколко пъти през седмицата. Музеят се превърнал и в основното и най-влиятелно научно учреждение в системата на Царските природонаучни институти. През 1912 г. тези институти включвали: 1) Царски естествено-исторически музей, основан в 1889 г.; 2) Царска зоологическа градина, основана в 1889 г.; 3) Царска ентомологична станция, основана в 1905 г.; 4) Царски ботанически градини (във Варна, Евксиноград, Царска Бистрица, Ситняково (фиг. 9) и Саръгьол), основани в периода 1890-1912 г.; 5) Царска научна библиотека, основана в 1889 г.; 6) Черноморска биологична станция във Варна, основана в 1905 г. (През 1913 г. ведомствено преминала към Софийския университет "Св. Климент Охридски"; 7) Царски ловни развъдници (във Врана за фазани и зайци; в Кричим за фазани, елени лопатари и сърни; в Ситняково за диви свини, бизони, елени вапити и якове; в Паламара за благородни елени и в Саръ-Гьол в Мусаленския дял на Рила, където само са подхранвали диви кози). Много по-късно, но само за 3 години към тях се присъединява и 8) Скопски природонаучен музей, включен от цар Борис III (1941-1944).

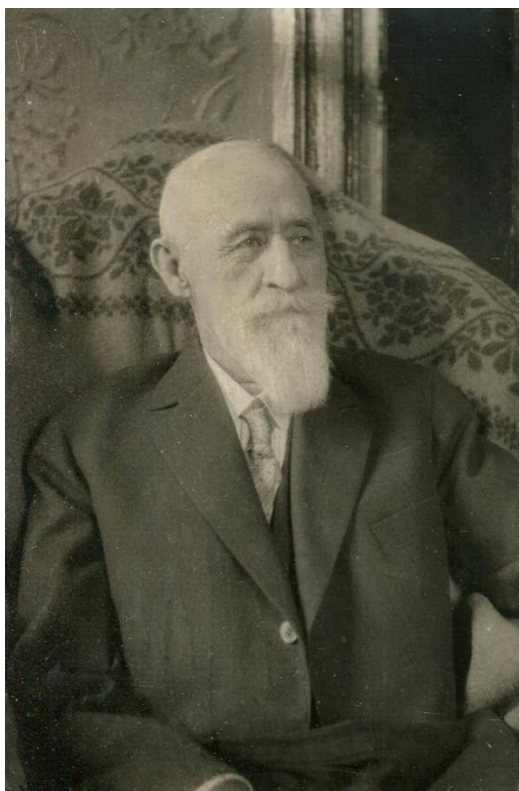
Bernhard Kurzius (1862-1931; фиг. 10) бил първи директор на Царската зоологическа градина и главен организатор на царските ловища (Schumann, 1932; Хек, 1938; Огнянова-Руменова, 1997).

Тези природонаучни институти по уредба и богатство били не само единствените на Балканите, но и между известните в света (Христович, 1938). Тези институти били лично притежание на цар Фердинанд I и се издържали предимно с негови лични средства. Към 1928 г. годишната им издръжка възлизала на около 3 милиона лева (Буреш, 1928). В този период (1910 г.) щатът на музея се състоял от 1 препаратор и 2 прислужници (писма на Буреш от 01.08.1924 г.).

Пред Царските природонаучни институти била поставена като главна задача "... всестранно проучване на България и съседните ней земи (Македония, Тракия и Добруджа) в природонаучно отношение" (Буреш, 1928, с. 4). Пред институтите и най-вече пред музея в изпълнението на тази цел са били поставени следните задачи: (1) Да събират природонаучни материали из всички краища на България и да съставят от тях природонаучни сбирки, които да послужат, както за научни изследвания, така и за педагогически цели. (2) Да проучват съставените така сбирки и тия проучвания да изложат в научни публикации, които да изтъкнат състава и характера на българската фауна, флора и земен състав. (3) Да способстват, съгласно средствата и условията, с които разполагат, на всички, които изучават природата на българското Отечество." (Буреш, 1928, с.4).

Фиг. 9. Днешният вид на сградата на Царската ловна вила в Ситняково. 12.09.2021 г. Сн.: З. Боев.

Фиг. 10. Bernhard Kurzius. Непубл. снимка. (Архив на Националния природонаучен музей - БАН).

По това време разполагаме със следните данни за зоологичните и ботаническите сбирки: "бозайници 500 екземпляри, птици 1500 видове (и подвидове - б.а.) в 9000 екземпляри, влечуги 140 видове в 580 екземпляри, риби 160 видове в 800 препарати с повече от 2000 екземпляри, раци 116 препарати, паякообразни около 8000 екземпляри и около 10 000 разни други ниши животни. А ботаническият отдел на музея съхранява хербариумите на почти всички български ботаници ... " (Буреш, 1928: 6-7).

През периода 1925-1927 г. Царският Естествено-исторически музей е бил посещаван само през лятното полугодие и броят на посетителите възлизал на 11 000 души (Буреш, 1928).

През този начален период музеят работи като едно цяло под ръководството на д-р Гретцер, който успява да разшири и подобри експозиционните и научни колекции. В края на 1914 г. обаче, след като взема участие в Балканската война като санитарен майор, д-р Гретцер напуска България. На неговото място е назначен д-р Иван Буреш.

Благодарности

Авторът е благодарен на анонимните рецензенти за полезните поправки и допълнения към ръкописа.

Литература

- Anonymous 1907. *Collections du Musée d'Histoire Naturelle de Son Altesse Royale Ferdinand I, Prince de Bulgarie*. Par la Direction. Sofia, Impr. de L'Etat, 484 p.
- Schumann A. 1932. Oberjägermeister und Direktor des Kgl. Zoologischen Gartens Bernhard Kurzius f. Von fld. Schumann. *Mitteilungen Aus den Königlichen Naturwissenschaftlichen Instituten In sofia - Bulgarien* 5:1-14.
- Александрова П. 2005. Национален природонаучен музей – София. *Еволюция*, 2: 14-17.
- Аноним. 1908. Музеят по природните науки на Н.Ц.В. Княза. *Природа*, 14 (7): 139.
- Атанасов Н. 1955. Природонаучният музей при Българската академия на науките. *Природа*, 1: 98-105.
- Буреш Ив. 1928. Природонаучните институти на Негово Величество Царя на Българите. Цел и задачи на "Известията на Царските природонаучни институти". *Известия на Царските природонаучни институти в София*, 1: 1-16.
- Буреш Ив. 1938. Негово Величество Борис III, Цар на Българите, доктор по природните науки на Софийския университет. *Природа*, год. 38, 10: 4-5.
- Вълчев Ал. 1993. С най-богати колекции на Балканите. *Пари*, притурка "Статистически барометър", год. 3, бр. 78(483)/ 23.04.1993.
- Дренски П. 1931. История и дейност на Царската Ентомологична Станция в София. *Известия на Царските природонаучни институти в София*, 4: 17-50.
- Марков М. 1938. В Естествено-историческия музей на Н. В. Царя. *Природа*, 38, Приложение към книжка 10: 5-8.
- Огнянова-Руменова Н. 1997. В памет на Бернхард Курциус. *Historia naturalis bulgarica*, 7: 115-120.
- Петков П. 1940. Проф. Ст. Юринич, по случай 85-годишнината му. *Природознание*, 4: 156-159.
- Попов А. 1991. Ентомологичните колекции на Националния природонаучен музей при БАН. *Historia naturalis bulgarica*, 3: 23-36.
- Хек Л. 1938. Ученият зоолог, познавач и отгледвач на животните. *Природа*, 38, Приложение към книжка 10: 15-16.

- Христович Г. 1938. Царските природонаучни институти. *Природа*, 38, Приложение към книжка 10: 1-3.
- Jagt W. M., Motchurova-Dekova N., Ivanov P., Cappetta H., Schulp A. 2006. Latest Cretaceous mosasaurs and lamniform sharks from Labirinta cave, Vratsa district (northwest Bulgaria): a preliminary note. *Annales Géologiques de la Péninsule Balkanique*, 67: 51-63.
- Mateus O., Dyke G. J., Motchurova-Dekova N., Kamenov G. D., Ivanov P. 2010. The first record of a dinosaur from Bulgaria. *Lethaia*, 43: 88-94.
- Popov A., Stoev P. 2008. National Museum of Natural History. National Museum of Natural History – BAS, Sofia. 20 p.

The National Museum of Natural History at the Bulgarian Academy of Sciences in the Early 20th Century. Dr. Hermann Gretzer – Successor to Leverkühn's Work (1905–1914)

(Summary)

The activities, problems and achievements of the Natural History Museum of His Majesty the Tsar (today the National Museum of Natural History at the Bulgarian Academy of Sciences) at the beginning of the last century are presented. During this period, the head of the museum collections (practically with the functions of director) was the second court physician of Tsar Ferdinand I - Dr. Hermann Graetzer. In 1907, he published the first (and only to this day) comprehensive catalogue of all collections in the museum. The origin of a large part of the newly acquired collections (including quantitative data) of minerals, fossils, plants and animals is also presented. The status and importance of the Entomological Station established in 1905 as one of the Tsar's Natlural History Institutes are examined. The exhibition and halls at the opening of the first museum exhibition in 1907 are presented, as well as the first field expeditions to explore some almost unknown parts of the country in terms of natural history and to collect natural history materials for the museum collections.

Received: 01.03.2026

Accepted: 07.05.2026

Published: 18.05.2026